

Текстовите на Кикерон во училиште (1)

Кикерон за неговото пријателство со Атик

Бјанка-Жанет Шредер
Минхен
bianca.jens.schroeder@t-online.de

Со оглед на моменталната положба на латинскиот јазик и литература во наставните планови во училиштата – имено, или не се предаваат доволно лекции во неделата, или не се изучува вообичаено во текот на годините – задолжително треба да се размисли што треба да биде предмет на изучување и поради која причина, односно, да се постави прашањето кои аспекти на јазикот и кои делови од оригиналниот текст сакаме да ги разгледуваме во текот на времето што ни е на располагање. Изборот зависи од главната цел на предметот во училиштето. Бездруго една од целите на учењето латински јазик е на учениците да им се понудат текстови што ќе го прошират нивниот дијапазон на идеи; латинските текстови, кои од нас се оддалечени временски и просторно, ги оспособуваат читателите да ги препознаат разликите и сличностите тогаш и сега и на тој начин да влијаат врз нивните сегашни околности.

Еден од проблемите со читањето литература на латински јазик во училиште е тоа што сите класични и канонски текстови, кои стигнале до нас, не само што се напишани за оние чиј мајчин јазик е латинскиот, туку и за софистицирани возрасни луѓе, кои биле образовани по реторика. Кога ги избираме деловите за читање треба да го имаме предвид тој факт – со други зборови: дека тие ќе се преведуваат и толкуваат во училиште. Важно е да се изберат текстови кои не само што нудат лингвистичка компетенција и знаења од историјата, туку, исто така, нудат и концепти и проблеми кои поттикнуваат на размислување, кои се почетни точки за дискусија. Сето тоа има за цел да поттикне не само пасивна рецепција и учење, туку и активно учество од страна на учениците.

Говорите на Кикерон, неговите реторички и философски списи го ставаат во центарот на вниманието на курсевите по латински јазик. Контактот со оваа инспиративна личност, која буди стравопочит, и неговиот карактер може да се олесни преку неговите писма. Многу од неговите писма се заслужни за скапоцената информација во врска со неговото проценување личности и ситуации, а понекогаш писмата даваат и нова перспектива на неговите „јавно искажани ставови“, кои тој ги образложува на други места. Самиот факт дека поседуваме „вистински“ писма, односно писма што не биле наменети за објавување, туку служеле за комуникација, може да разбуди љубопитност: спротивно од неговите говори и расправи, самиот Кикерон со сигурност не ги објавил писмата.

Писмата можат да бидат предадени како самостојна тематска единица (комуникација и пишување писма во античка смисла на зборот) или кратки делови од писмата може да бидат користени како додаток на други тематски единици (делата на Кикерон, неговата биографија, положбата на републиката, граѓанската војна); некои делови може да бидат користени како кратко интермецо, кога на учениците им опаѓа заинтересираноста за говори и реторика.

„Пријателството“ е една од темите за кои се расправа во писмата, а која, со оглед на тоа што е дел од нивното секојдневно искуство, е лесно восприемлива за учениците. Неговата важност за Кикерон станува евидентна, ако се земе предвид фактот дека напишал цела монографија за пријателството, „*Laelius de amicitia*“, посветена на Атик, каде што, меѓу другото, ја наоѓаме познатата дефиниција за пријателството: (Cicero, *Laelius de amicitia*, § 20) *Est enim amicitia nihil aliud nisi omnium divinarum humanarumque rerum cum benevolentia et caritate consensio; qua quidem haut scio an excepta sapientia nihil melius homini sit a dis immortalibus datum*. Освен на оваа обемна „официјална верзија“ на „*Laelius*“, која се заснова на философската поставка за постоењето и непроценливата вредност на пријателството, во неговите писма наидуваме и на неколку делови во кои тој го нагласува неговото посебно и ретко пријателство кон Атик.

Ако не очекуваме дека Кикерон ќе биде реторски брилијантен и дека ќе користи секојдневен, колоквијален стил кога му пишува на Атик како на најблизок *amicus*, нашите очекувања честопати ќе бидат потврдени, но исто така ќе бидеме и изненадени. Во неговите писма до Атик тој не се ограничува само на едно ниво на стил; напротив, Кикерон применува различни нивоа на стил во многу негови писма, и тоа поради различни причини. Прво, тој мора да има на ум дека неговите писма ги разнесуваат гласници, кои или, можеби, ќе ги изгубат писмата или самите ќе ги прочитаат, па дури, можеби, и ќе им ги дадат на други. Второ, писмата до Атик датираат од 68 до 44 г.пр.н.е., а нивниот однос се развивал во текот на годините. Друга важна точка е тоа што стилот во неговите писма кореспондира со предметите и проблемите што го засегнувале; кога зборува за важни прашања, за тешките ситуации и неговите деликатни односи со истакнати луѓе, соодветниот јазик и стил со кои ги изразува своите мисли се од огромно значење.

Во делот од Att. 1, 18 што е прикажан овде, забележуваме дека Кикерон зборува за неговото пријателство кон Атик. Ова писмо со учениците може да се разгледува на различни нивоа и начини, во зависност од времето на располагање. Еден од пристапите е да се чита без дополнителни информации – може само да се разгледува како тој зборува за неговото пријателство и да се побара од учениците да ја споредат оваа со нивната сопствена замисла и искуство за пријателството.

Cicero ad Atticum 1, 18, 1

Cicero Attico sal.

Nihil mihi nunc scito tam deese quam hominem eum,
quocum omnia, quae me cura aliqua adficiunt,

una communicem,

scito *мора да знаеш, знај*
cura (=Abl.) *afficere aliquem*
се грижи за некого
cum aliquo *communicare aliquid*
разговара со некого за нешто

qui me amet, qui sapiat,
quicum ego cum loquar,
nihil fingam, nihil dissimulem, nihil obtegam. [...]

tu autem,
qui saepissime curam et angorem animi mei
sermone et consilio levasti tuo,
qui mihi
et in publica re socius
et in privatis omnibus conscius
et omnium meorum sermonum
et consiliorum particeps
esse soles,
ubinam es?
ita sum ab omnibus destitutus,
ut tantum quietis habeam,
quantum cum uxore et filiola et mellito Cicerone
consumitur.
nam illae ambitiosae nostrae fucosaeque amicitiae

sunt in quodam splendore forensi,
fructum domesticum non habent.
Itaque
cum bene completa domus et tempore matutino,
cum ad forum stipati gregibus amicorum
descendimus,
reperire ex magna turba neminem possumus,
quocum aut iocari libere
aut suspirare familiariter possumus.
qua re te expectamus,
te desideramus,
te iam etiam arcessimus.
multa sunt enim, quae me sollicitant anguntque;
quae mihi videor
aures nactus tuas

unius ambulationis sermone
Exhaurire posse.
XI Kal. Febr. Q. Metello L. Afranio coss.

sapere *разборит е, умно
размислува*

fingere *измислува, се преправа*
dissimulare *прикрива, таи*
obtegere *крие, затскрива*

levare *олеснува, помага*

consciус *соучесник, човек од
доверба*

alicuius rei particeps esse
*учествува во нешто, зема учество
во нешто*

mellitus *сладок, пријатен*

ambitiosus *амбициозен, кој
тежнее кон нешто, алчен*
fucosus *накитен, лажен*

stipatus aliqua re *откожен со,
отколен со, облетан од*

suspirare *воздивнува*

arcessere *повикува, поканува*

nancisci aliquid *дофаќа, доаѓа до
нешто*

ambulatio *прошетка*

exhaurire *исцрпува, истрошува*

20 Јан., 60 (г. п. н. е.)

Една опсервација што оди подалеку од самата содржина, но е доволно очигледна, се однесува на стилот, кој е возвишен и пречистен. Учениците можат да разговараат за причините; потоа, дури и професорот може да ја даде бараната информација, или пак учениците може да ги читаат одредените делови во превод. Како што покажува претходното писмо (cf. Att. 1, 17, 7), не било карактеристично на еден човек отворено да му се пишува за пријателството; втората причина е тоа што во тој миг во семејството

постоела извесна тензија, имено меѓу Атик и Квинт, братот на Кикерон (Квинт бил женет со сестрата на Атик), па затоа Кикерон почувствувал дека има потреба повторно да го зацврсти пријателството со Атик (cf. Att. 1, 17, 1-7).

Овој дел слободно може да се стави и во поширок контекст или да биде поврзан со други текстови, што учениците веќе ги прочитале, ако се земе предвид дека нуди можност за согледување на римскиот концепт за *amicitia*, што е далеку пофлексибилен отколку современиот термин „пријателство“; *amicitia* обично многу почесто значи политичка врска, отколку чувство дека некого познаваме многу добро. Неговите многубројни обични познанства, кои му се потребни заради статусот и престижот во *res publica*, Кикерон овде ги нарекува “*illae ambitiosae nostrae fucosaeque amicitiae*”, што очигледно покажува дека тој чувствува дека е поврзан со Атик со една поинаква *amicitia*.